

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Frida Danielsen

Targeted killings

En rättsutredning om förhållandet till den internationella humanitära rätten

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Anna Nilsson

Termin: VT 2018

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING.....	2
FÖRKORTNINGAR.....	3
1 INLEDNING	4
1.1 INTRODUKTION	4
1.2 SYFTE.....	4
1.3 FRÅGESTÄLLNING	5
1.4 AVGRÄNSNINGAR	5
1.5 METOD OCH PERSPEKTIV	6
1.6 MATERIAL OCH FORSKNINGSLÄGE	6
1.7 DISPOSITION	7
2 VAD ÄR TARGETED KILLINGS?	8
3 RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER.....	10
3.1 FOLKRÄTTSLIGA KÄLLOR	10
3.2 INTERNATIONELL VÅLDSANVÄNDNING	11
3.3 INTERNATIONELL HUMANITÄR RÄTT	12
3.3.1 Begreppet väpnad konflikt.....	13
4 ÄR ”KRIGET MOT TERRORN” EN VÄPNAD KONFLIKT?.....	15
4.1 DEFINITION AV ”KRIGET MOT TERRORN”	15
4.2 NÄR ”KRIGET MOT TERRORN” TRÖSKELN FÖR VÄPNAD KONFLIKT?.....	16
4.2.1 Våldskriteriet.....	17
4.2.2 Organisationskriteriet.....	17
4.3 SAMMANFATTNING	19
5 FÖRUTSATT ATT IHL ÄR TILLÄMPLIGT – VAD GÄLLER DÅ?.....	20
5.1 PRINCIPEN OM MILITÄR NÖDVÄNDIGHET	20
5.2 DISTINKTIONSPRINCIPEN	21
5.2.1 Är terrorister stridande eller civila i distinktionsprincipens mening?	22
5.2.2 Medlem i en organiserad väpnad grupp	23
5.3 PROPORTIONALITETSPRINCIPEN	25
6 FÖRUTSATT ATT IHL INTE ÄR TILLÄMPLIGT – VAD GÄLLER DÅ?.....	27
7 ANALYS.....	28
8 SLUTSATS.....	32
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	33
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING.....	35

Summary

Targeted killing is a counterterrorism measure used to combat international terrorism, and the method involves deliberate killing of a pre-selected individual. Some states believe that the method is justified by referring to different international legal frameworks, but the method has been questioned under international law.

The essay examines the legality of targeted killings under the Geneva Conventions, international humanitarian customary law, and relevant doctrine. One of the main issues is whether the "war on terror" constitutes a non-international armed conflict, which is a prerequisite for the applicability of international humanitarian law.

An armed conflict is based on two criteria: a certain level of violence and organisation. It can be strongly questioned whether terrorist groups meet the organisational requirements. The "war on terror" is a broad term, which complicates the possibility of pointing out a specific actor. Provided there is an armed conflict, targeted killings must follow the basic principles; military necessity, the principle of distinction and proportionality. The principle of distinction causes particular problems as it is unclear whether terrorists are civilians or combatants, which determines whether or not they may be lawfully targeted. The International Committee of the Red Cross has therefore developed a continuous combat function, which acts as a kind of hybrid. If an armed conflict does not exist, human rights law is the applicable legal framework. In these cases, lethal violence may be allowed but targeted killings, whose sole purpose is to kill, is not acceptable.

Overall, my results show that targeted killings may be permitted under international humanitarian law, but many complex assessments and issues remain unsolved. The current legislation is based on a previous military reality, thus leaving today's legal situation unclear.

Sammanfattning

Targeted killing är en metod som används för att bekämpa internationell terrorism och metoden innebär avsiktligt dödande av en på förväg utvald individ. En del stater anser att metoden är rättfärdigad med hänvisning till olika internationella regelverk men metoden har ifrågasatts folkrättsligt.

Uppsatsen undersöker det internationella rättsläget av *targeted killings* med stöd av Genèvekonventionerna, internationell humanitär sedvanerätt och relevant doktrin. En av huvudfrågorna är om "kriget mot terrorn" utgör en icke-internationell väpnad konflikt, vilket är en grundförutsättning för den internationella humanitära rättens tillämplighet.

Bedömningen för en väpnad konflikt baseras på två kriterier: våldsintensitet och organisation. Det kan kraftigt ifrågasättas om terroristgrupper når upp till organisationskravet. "Kriget mot terrorn" är en vid benämning vilket försvårar möjligheten att peka ut en specifik aktör. Förutsatt att en väpnad konflikt föreligger måste *targeted killings* vidare följa de grundläggande principerna; militär nödvändighet, distinktionsprincipen samt proportionalitetsprincipen. Distinktionsprincipen medför särskilda problem då det är oklart om terrorister är civila eller stridande, vilket avgör om de får utgöra mål för *targeted killings* eller inte. Internationella rödakorskommittén har därför tagit fram begreppet kontinuerlig stridsfunktion vilket fungerar som ett slags mellanting. Om en väpnad konflikt inte föreligger är istället mänskliga rättigheter tillämpligt regelverk. Dödligt våld kan i dessa fall vara tillåtet men *targeted killings*, vars enda syfte är att döda, är däremot inte acceptabelt.

Sammantaget visar mina resultat att *targeted killings* möjligtvis är tillåtet enligt den internationella humanitära rätten men att många komplexa bedömningar och frågor måste redas ut. Den nu gällande lagstiftningen utgår från en tidigare militär verklighet, varför dagens rättsläge är oklart.

Förkortningar

FN-stadgan	Förenta nationernas stadga
GK	1949 års Genèvekonventioner
ICJ	Internationella domstolen
ICJ-stadgan	Stadga för den internationella domstolen
ICRC	Internationella rödakorskommittén
ICTY	Internationella krigsförbrytartribunalen för det forna Jugoslavien
IHL	Internationell humanitär rätt
TP	Tilläggsprotokollen till Genèvekonventionerna
UCAV	Unmanned combat aerial vehicle(s)
VCLT	1969 års Wienkonvention om traktaträtt

1 Inledning

1.1 Introduktion

Väpnade konflikter och krigföring har länge varit relevant på ett internationellt, folkrättsligt plan och omfattas idag av ett etablerat regelverk; den internationella humanitära rätten. Dagens väpnade konflikter har dock utvecklats avsevärt, särskilt rörande partskonstellationer men också rörande krigföringsmetoder.¹

En av de krigföringsmetoder som vuxit fram är just *targeted killings*,² vilket kortfattat kan beskrivas som statligt medvetet dödande av en individ som pekats ut på förhand och som inte befinner sig i statens fysiska förvar.³ *Targeted killings* har använts av stater mot icke-statliga grupper, såsom olika terroristorganisationer, med hänvisning till att en väpnad konflikt föreligger. Detta har gett upphov till en diskussion kring den internationella humanitära rättens tillämplighet i sådana situationer. Vilka personer utgör då legitima mål och under vilka förutsättningar?⁴

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att utreda och klargöra rättsläget vad gäller användandet av *targeted killings* i en väpnad konflikt. Avsikten är att förklara vad *targeted killings* är, hur och varför dessa används samt vilka eventuella juridiska svårigheter som kan finnas i förhållande till metoden. Uppsatsen fokuserar på om – och i så fall under vilka förutsättningar – *targeted killings* är tillåtet enligt den internationella humanitära rätten (IHL).

¹ Altman, 'Introduction', s. 1f.

² *Targeted killings* kan på svenska översättas till exempelvis "riktat dödande" eller "riktade mord" men den engelska benämningen kommer att användas genomgående.

³ Altman, 'Introduction', s. 5.

⁴ Alston, 'Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions: Study on targeted killings' [härefter: Alston, FN-rapport], s. 3.

Tillåtligheten av *targeted killings* i väpnade konflikter kommer att undersökas i förhållande till sådana konflikter där icke-statliga aktörer är aktiva, dvs. icke-internationella väpnade konflikter. Utredningen kommer enbart att fokusera på när den statliga aktören i konflikten använder sig av *targeted killings*.

För att belysa problematiken med metoden och konkretisera resonemang kommer konflikter med terroristgrupper lyftas fram som exempel. Därför kommer ”kriget mot terrorism” beröras i ganska stor utsträckning. Syftet är dock inte att begränsa uppsatsen till just ”kriget mot terrorism” utan frågeställningen ska besvaras ur ett större sammanhang.

1.3 Frågeställning

Uppsatsen ämnar besvara följande frågeställning:

- Är användandet av *targeted killings* i en väpnad konflikt förenligt med den internationella humanitära rätten och i så fall, under vilka förutsättningar?

1.4 Avgränsningar

När tillåtligheten av *targeted killings* diskuteras finns det i huvudsak två olika sammanhang som lyfts fram. Det ena är *targeted killings* i relation till rättsväsendet och det andra är användningen av *targeted killings* i väpnade konflikter.⁵ Det första sammanhanget, rättsväsendet, regleras av mänskliga rättigheter medan *targeted killings* i väpnade konflikter även täcks av IHL.⁶ Utredningen begränsas i huvudsak till användandet av *targeted killings* inom väpnade konflikter och därför kommer mänskliga rättigheter enbart att behandlas övergripande.

⁵ Altman, ‘Introduction’, s. 5.

⁶ Alston, FN-rapport, s. 10.

På grund av relevans och utrymmesskäl avgränsas uppsatsen också till att endast beröra ett fåtal, grundläggande principer inom IHL.

1.5 Metod och perspektiv

Denna uppsats är en rättsutredning som syftar till att undersöka rättens innehåll och tillämplighet varför den klassiska rättsdogmatiska metoden har använts. För att finna lösningen på uppsatsens rättsliga problem har allmänt accepterade rättskällor studerats och därefter analyserats vetenskapligt.⁷ De folkrättsliga rättskällorna redogörs för under avsnitt 3.

Uppsatsen präglas framförallt av ett kritiskt perspektiv vilket kommer att lyftas i analysen. Det kritiska perspektivet kommer att föras gentemot de problem och bedömningsfrågor som behandlas. Utöver detta kommer även militära och civila aspekter av *targeted killings* kortfattat att beröras. Med tanke på ämnet speglas uppsatsen genomgående av ett internationellt synsätt.

1.6 Material och forskningsläge

Det material som uppsatsen baseras på är 1949 års Genèvekonventioner, internationell humanitär sedvanerätt samt doktrin och olika rapporter. Ett par rättsfall från den Internationella domstolen (ICJ) och den Internationella krigsförbrytartribunalen för det forna Jugoslavien (ICTY) har också studerats. För att utreda innehållet i sedvanerätten har jag främst använt mig av sedvanerättsdatabasen från Internationella rödakorskommittén (ICRC), vilket är en uppdaterad version av dess publicerade sedvanerättsstudie. Doktrin och rapporter har använts för att dels förklara grundläggande principer och dels för att utforska vilken kritik och vilka ståndpunkter som finns.

⁷ Kleineman, 'Rättsdogmatisk metod', s. 21, s. 24-25.

Angående vald doktrin och rapporter kan särskilt en del verk belysas. ICRC:s rapport *International humanitarian law and the challenges of contemporary armed conflicts* förklarar utförligt vad som krävs för att IHL ska vara tillämpligt. *Targeted killings in international law* är författad av Nils Melzer och behandlar de folkrättsliga problemen kopplade till *targeted killings*. I egenskap av rättslig rådgivare för ICRC har Melzer också skrivit vägledningen *Interpretive guidance on the notion of direct participation in hostilities under international humanitarian law*. Som särskild rapportör för FN har Philip Alston studerat *targeted killings* i rapporten *Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions: Study on targeted killings*. Samtligt material har valts ut på basis av relevans och aktualitet.

Gällande *targeted killings* som forskningsområde finns det en del material att finna. Materialet är till stor del omfattande och komplext då åsikterna rörande ämnet går isär. Det finns även många olika ståndpunkter och synvinklar som beaktas i tillgängligt material.

1.7 Disposition

Uppsatsen inleds med en definition av vad *targeted killings* är och därefter följer en kortfattad presentation av folkrättsliga källor och utgångspunkter. Efterföljande avsnitt utreder huruvida en väpnad konflikt föreligger i förhållande till ”kriget mot terrorn”. De två följande avsnitten redogör därefter för vad som följer av att IHL är tillämpligt respektive inte är tillämpligt på *targeted killings*. Uppsatsens sista del består av min egen analys samt en kort, sammanfattande slutsats.

2 Vad är *targeted killings*?

För att kunna förklara begreppet *targeted killings* är det enklast att börja med den första delen av begreppet, *targeting*. Detta kan närmast översättas till målinriktning och är en form av militär strategi och används således vid olika typer av militära aktioner. Enligt Boothby är *targeting* när någon person eller något objekt väljs ut som mål för en attack. Boothby menar vidare att *targeting* som sådant omfattar samtliga steg av en attack, allt från planering fram till det faktiska genomförandet.⁸

Den här uppsatsen kommer bygga på den definition av *targeted killings* som utvecklats av Melzer då denna är mycket utförlig och även används av andra författare inom området. Definitionen bygger på följande fem kriterier:

1. Dödligt våld används mot en eller flera individer.
2. Våldet ska användas med avsikt och uppsåt samt ska vara överlagt. Våldsutövningen ska därmed vara ett medvetet val där avsikten och målet med operationen är att döda den eller de utvalda individerna.
3. Individen eller individerna ska ha valts ut specifikt för just den attacken. Det handlar alltså inte om någon större kollektiv attack.
4. Individen eller individerna får inte befinna sig rent fysiskt hos den som utför attacken.
5. Som sista kriterium måste våldet hänföras till en aktör som ses som ett subjekt inom folkrätten. Vanligtvis åsyftas oftast stater men även icke-statliga aktörer kan omfattas.⁹

⁸ Boothby, *The law of targeting*, s. 4.

⁹ Melzer, *Targeted killing in international law*, s. 3-5.

Melzer sammanfattar själv definitionen på följande sätt:

[...] the term 'targeted killing' denotes the use of lethal force attributable to a subject of international law with the intent, premeditation and deliberation to kill individually selected persons who are not in the physical custody of those targeting them.¹⁰

Targeted killings kan utföras på olika sätt men kommer att diskuteras främst genom användandet av *unmanned combat aerial vehicles* (UCAV), eller s.k. beväpnade drönare.¹¹ UCAV är förarlösa luftfartyg som är försedda med vapensystem. Drönare kan flygas antingen autonomt med hjälp av särskilda navigeringssystem eller genom fjärrstyrning från en annan plats. I samband med att den internationella terrorismen bekämpas alltmer har också användningen av UCAV i militära aktioner ökat.¹²

Vapensystemet ombord UCAV syftar även det till att vara så autonomt som möjligt. ICRC menar att det inte finns någon enhetlig internationell definition vad gäller autonoma vapensystem. Det som dock är utmärkande är att systemet själv kan identifiera målet, följa efter och slutligen också avfira exempelvis en missil mot målet. Det som krävs idag är att vapensystemet aktiveras av en människa.¹³

¹⁰ Melzer, *Targeted killing in international law*, s. 5.

¹¹ Solis, *The law of armed conflict: international humanitarian law*, s. 555.

¹² Nationalencyklopedin, Drönare, <<https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/dr%C3%B6nare>>, hämtad 2018-04-12.

¹³ ICRC, 'International humanitarian law and the challenges of contemporary armed conflict', [härefter: ICRC, IHL rapport], s. 44f.

3 Rättsliga utgångspunkter

3.1 Folkrättsliga källor

Utgångspunkten för den rättsliga kontexten av uppsatsen kommer tas i de erkända folkrättsliga rättskällorna. Dessa kommer till uttryck i art. 38(1) Stadgan för den internationella domstolen (ICJ-stadgan) och består av internationella överenskommelser, internationell sedvanerätt och generella principer. Domstolspraxis och doktrin används i mån av behov för att utröna innehållet av rättskällorna.¹⁴ Tolkning av traktater sker med stöd av 1969 års Wienkonvention om traktaträtt (VCLT) som i stor utsträckning reflekterar internationell sedvanerätt.¹⁵

Vad gäller olika internationella överenskommelser, såsom traktater, blir stater bundna först när de samtyckt till avtalet i fråga. Bundenheten bygger på samtycke och en stat kan därför inte bli bunden av ett avtal på ofrivillig basis. Enligt principen *pacta sunt servanda* är stater skyldiga att upprätthålla sina internationella åtaganden.¹⁶

Skapandet av internationell sedvanerätt är inte lika tydligt och baseras istället på två element; allmän statspraxis och *opinio juris*. Det objektiva kravet på allmän praxis innebär att ett sammanhängande handlingsmönster ska kunna identifieras i staters agerande. Stater ska alltså ha agerat på samma sätt vid likadana situationer under en längre tid. Det subjektiva kravet på en *opinio juris* tar istället sikte på en rättsövertygelse hos staterna. Staterna ska själva vara övertygade om att de är rättsligt bundna att agera i enlighet med praxisen. Som huvudregel är internationell sedvanerätt bindande för samtliga stater.¹⁷

¹⁴ Art. 38 ICJ-stadgan; Henriksen, *International law*, s. 23.

¹⁵ Henriksen, *International law*, s. 40f.

¹⁶ Henriksen, *International law*, s. 24.

¹⁷ Henriksen, *International law*, s. 24f.

Relationen mellan traktaträtt och sedvanerätt kan förhålla sig på olika sätt. I en del fall är traktater enbart en kodifikation av befintlig sedvanerätt och i sådana fall spelar det ingen praktisk roll om en stat är part till traktaten. Det kan också finnas två likalydande regler i både traktat och sedvanerätt, men dessa två rättskällor existerar parallellt och självständigt oberoende av varandra. ICJ uttalade i fallet *Nicaragua v. United States* att den sedvanerättsliga regleringen fortsätter att existera, oavsett om en kodifiering har gjorts eller inte. Traktater kan också utkristallisera sedvanerätt vilket fallet när ett traktat efterhand får status som sedvanerätt.¹⁸

3.2 Internationell våldsanvändning

Användandet av våld i internationella situationer regleras genom det allmänna våldsförbudet och dess två undantag. Våldsförbudet finns nedskrivet i art. 2(4) Förenta nationernas stadga (FN-stadgan), men existerar även parallellt inom den internationella sedvanerätten och dessa brukar ses som i princip identiska. Kortfattat innebär våldsförbudet att stater är förhindrade att använda militärt våld eller hot om sådant våld i mellanstatliga relationer.¹⁹

Enligt art. 42 FN-stadgan har FN:s säkerhetsråd befogenhet att auktorisera våldsanvändning på ett internationellt plan, vilket är ett undantag till det allmänna förbudet. Denna möjlighet är inte av större intresse för just den här uppsatsen och kommer därför inte att behandlas vidare.²⁰

Det andra undantaget handlar om rätten till självförsvar. Detta regleras både genom den internationella sedvanerätten och i FN-stadgan genom art. 51. Självförsvarsrätten möjliggör för en stat att använda militärt våld som reaktion om staten blir utsatt för ett väpnat angrepp.²¹ På detta område har det uppstått en diskussion kring huruvida självförsvarsrätt finns i

¹⁸ ICJ, *Nicaragua v. United States*, para. 179; Henriksen, *International law*, s. 28f.

¹⁹ Linderfalk, 'Internationellt våld', s. 201f.

²⁰ Linderfalk, 'Internationellt våld', s. 211.

²¹ Linderfalk, 'Internationellt våld', s. 206-211.

förhållande till icke-statliga aktörer. Kort sammanfattat anser vissa att sådan rätt inte föreligger, medan andra klart menar att en sådan rätt har vuxit fram.²²

3.3 Internationell humanitär rätt

Internationell humanitär rätt är den del av folkrätten som reglerar *hur* militära operationer och krigföring ska gå till. Därför kallas området också för *the law of armed conflict* eller krigets lagar. Syftet med IHL är inte att förhindra att krig startas eller förs utan snarare att förmildra effekterna av det. IHL innehåller därmed avvägningar mellan både militära och humanitära behov.²³

Som nämnts finns inget generellt förbud mot krig enligt IHL utan mellanstatlig våldsanvändning som sådant är reglerat i det allmänna våldsförbudet. IHL som regelverk tillåter istället användandet av dödligt våld och förstörande av egendom under särskilda förhållanden.²⁴ Såvitt gäller användandet av dödligt våld är även regler om mänskliga rättigheter tillämpliga, men IHL utgör *lex specialis* och får på så vis företräde. I de fall IHL inte innehåller någon regel eller om rättsläget är oklart är det därför lämpligt att använda mänskliga rättigheter som vägledning.²⁵ Då IHL just tillåter användandet av dödligt våld är området relevant för denna uppsats. Fokus kommer att ligga på huvuddragen och de viktigaste principerna inom området.

En stor del av IHL återfinns i de fyra Genèvekonventionerna (GK I-IV) från 1949 samt de tre tilläggsprotokollen (TP I-III).²⁶ Det övergripande syftet med konventionerna och tilläggsprotokollen är att skydda de utsatta i krig, såsom sårade, krigsfångar och civila. Själva innehållet i GK I-IV har idag

²² Lubell, *Extraterritorial use of force against non-state actors*, s. 30f.

²³ Henriksen, *International law*, s. 284f.

²⁴ Engdahl, 'Internationell humanitär rätt', s. 218.

²⁵ Alston, FN-rapport, s. 10.

²⁶ Henriksen, *International law*, s. 284ff.

också status som internationell sedvanerätt. Detta gäller dock inte tilläggsprotokollen i sin helhet utan enbart särskilda bestämmelser i dessa kan sägas återspegla internationell sedvanerätt.²⁷

3.3.1 Begreppet väpnad konflikt

Tillämpningen av IHL som regelpaket är helt beroende av att en väpnad konflikt kan sägas föreligga. Kriterierna för väpnad konflikt kommer till uttryck i gemensamma art. 2 och 3 i GK och själva bedömningen ska göras utifrån de konkreta fakta som finns.²⁸

3.3.1.1 Internationell väpnad konflikt

En internationell väpnad konflikt föreligger när väpnad våld förekommer mellan två eller flera stater.²⁹ Själva våldsanvändningen i sig behöver inte vara särskilt omfattande utan typiskt sett är det tillräckligt med mindre sammandrabbningar eller ensidigt våld för att en internationell väpnad konflikt ska anses föreligga och IHL kan då tillämpas. Det väsentliga är att en internationell väpnad konflikt utspelar sig mellan stater och att våldsamheter faktiskt förekommer. Staters uppfattning av situationen är inte avgörande för bedömningen. Tröskeln för en internationell väpnad konflikt är således förhållandevis låg.³⁰

Vid en internationell väpnad konflikt blir samtliga Genèvekonventioner samt TP I tillämpliga utöver sedvanerätten.³¹

3.3.1.2 Icke-internationell väpnad konflikt

En icke-internationell väpnad konflikt kännetecknas istället av våld och fientligheter mellan en stat och en eller flera icke-statliga aktörer alternativt

²⁷ Solis, *The law of armed conflict: international humanitarian law*, s. 88f.

²⁸ ICRC, IHL rapport, s. 7.

²⁹ Gemensamma art. 2 GK.

³⁰ ICRC, IHL rapport, s. 8.

³¹ Gemensamma art. 2 GK; Solis, *The law of armed conflict: international humanitarian law in war*, s. 160.

sinsemellan flera olika icke-statliga aktörer.³² I det följande kommer enbart det förstnämnda alternativet att diskuteras.

Bedömningen av en icke-internationell väpnad konflikt är mer komplicerad och inte lika kategorisk som för en internationell väpnad konflikt. Konflikten måste uppnå viss intensitet av våld samt att de icke-statliga aktörerna även måste ha en inbördes organisationsstruktur.³³ Dessa två krav kommer att diskuteras mer under avsnitt 4.

Vid en icke-internationell väpnad konflikt är det enbart gemensamma art. 3 GK samt TP II tillsammans med sedvanerätt som är tillämpligt.³⁴

³² Gemensamma art. 3 GK; ICRC, 'IHL rapport', s. 8.

³³ ICRC, IHL rapport, s. 8.

³⁴ Gemensamma art. 3 GK; Solis, *The law of armed conflict: international humanitarian law in war*, s. 163.

4 Är ”kriget mot terrorn” en väpnad konflikt?

4.1 Definition av ”kriget mot terrorn”

”Kriget mot terrorn” kan i förenklade drag förklaras på följande sätt. Strax efter terrorattackerna den 11 september 2001 förklarade den dåvarande amerikanske presidenten George W. Bush ”krig mot terrorn”. Detta är ett globalt krig som riktas mot ett skiftande fenomen, snarare än någon specifik fiende såsom ett land eller en organisation.³⁵ Terrorism kan definieras som våldsutövning med syfte att sprida skräck och därmed utöva makt eller uppnå politiska förändringar. Den internationella terrorismen kännetecknas av våldsutövande utanför hemlandets territorium. Typiska terrordåd är bombattentat, mord och kidnappning.³⁶

Ett uttryckligt krav för att en väpnad konflikt ska vara internationell enligt gemensamma art. 2 GK är att det är minst två stater inblandade. Så är inte fallet typiskt sett när det rör ”kriget mot terrorn”. *Om* en specifik våldssituation inom detta krig når upp till kraven för väpnad konflikt är den således icke-internationell, eftersom det är en konflikt mellan en stat och en icke-statlig aktör.³⁷

ICRC:s uppfattning är att det inte finns något som kan kallas ”kriget mot terrorn”. Den terrorismbekämpning som förs på det internationella planet innefattar, utöver det rena militära våldet, även viss typ av underrättelseverksamhet samt ekonomiska och rättsliga sanktioner. Det handlar således istället om flera olika, *eventuellt* väpnade konflikter tillsammans med andra åtgärder för att bekämpa terrorismen, både på ett

³⁵ Nationalencyklopedin, Kriget mot terrorn, <<https://www-ncse.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kriget-mot-terrorn>>, hämtad 2018-04-09.

³⁶ Nationalencyklopedin, Terrorism, <<https://www-ncse.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/terrorism>>, hämtad 2018-05-21.

³⁷ Gemensamma art. 3 GK; Melzer, *Targeted killing in international law*, s. 267.

nationellt och internationellt plan.³⁸ Fortsättningsvis kommer dock uttrycket ”kriget mot terrorn” användas som ett samlingsbegrepp för de militära aktioner som vidtas mot icke-statliga aktörer med kopplingar till terroristorganisationer.

Vad gäller IHL:s tillämpning på ”kriget mot terrorn” menar ICRC att varje situation måste bedömas individuellt. Stater kan inte utgå från att regelverket är tillämpligt på samtliga våldshandlingar med kopplingar till kriget, utan måste bedöma huruvida den enskilda situationen faktiskt är en väpnad konflikt.³⁹ För att konstatera att IHL är tillämpligt måste ytterligare saker prövas, nämligen våldsintensiteten och graden av organisation.

4.2 När ”kriget mot terrorn” tröskeln för väpnad konflikt?

Gemensamma art. 3 GK är relativt generellt utformad och specificerar inte exakt vilket typ av våld som krävs för att uppnå status som väpnad konflikt. Istället har begreppet icke-internationell väpnad konflikt tolkats av bl.a. ICRC och ICTY som utvecklat vilka krav som ställs.⁴⁰

I fallet *Prosecutor v. Tadić* från 1995 lyfte ICTY fram att (1) våldet måste uppnå *viss intensitet* och (2) parterna ska ha *viss inbördes organisation* för att kunna definieras som en icke-internationell väpnad konflikt.⁴¹ Dessa två kriterier från *Prosecutor v. Tadić* överensstämmer också med hur ICRC tolkar och använder gemensamma art. 3 GK.⁴² Bedömningen av situationen

³⁸ ICRC, IHL rapport, s. 18.

³⁹ ICRC, IHL rapport, s. 16f.

⁴⁰ ICRC, Treaties, states parties and commentaries, <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=59F6CDFA490736C1C1257F7D004BA0EC#_Toc465169864>, para. 422-437, hämtad 2018-04-23.

⁴¹ ICTY, *Prosecutor v. Tadić*, para. 70.

⁴² ICRC, Treaties, states parties and commentaries, <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=59F6CDFA490736C1C1257F7D004BA0EC#_Toc465169864>, para 427-428, hämtad 2018-04-23; Engdahl, 'Internationell humanitär rätt', s. 219.

ska baseras på objektiva och verifierbara fakta – hur läget faktiskt ser ut. Staters uppfattning av konflikten är således inte relevant.⁴³

4.2.1 Våldskriteriet

Konfliktens intensitet måste överstiga enbart interna stridigheter för att uppfylla kravet och det krävs en relativt hög grad av våld. ICTY har i ett flertal mål efter *Prosecutor v. Tadić* nämnt en del faktorer som kan användas vid bedömningen. Dessa faktorer är dock enbart indikativa, samtliga måste alltså inte föreligga utan en samlad bedömning av hela situationen ska göras. Faktorer som har lyfts fram är bl.a. antalet deltagande i konflikten, antalet sårade och dödade, vilken typ av militär utrustning, såsom vapen och ammunition som används samt hur stor den materiella förstörelsen är.⁴⁴ Vad gäller ”kriget mot terrorism” är detta kriterium inte lika problematiskt som kravet på organisation och kommer således inte utredas mer djupgående.

4.2.2 Organisationskriteriet

De statliga arméerna i en konflikt förutsätts vara organiserade till den grad som krävs varför kriteriet främst blir relevant i förhållande till de icke-statliga aktörerna. En icke-statlig grupp måste ha en väpnad styrka som bl.a. har en befintlig befälsstruktur, högkvarter, kontroll över ett visst territorium, förmåga att kunna tillämpa IHL samt ett inre disciplinärt system.⁴⁵ Kort sammanfattat krävs det att aktören i princip fungerar och agerar som en reguljär armé.

⁴³ Alston, FN-rapport, s. 15; ICRC, Treaties, states parties and commentaries, <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=59F6CDFA490736C1C1257F7D004BA0EC#_Toc465169864>, para. 427, hämtad 2018-04-23.

⁴⁴ ICRC, Treaties, states parties and commentaries, <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=59F6CDFA490736C1C1257F7D004BA0EC#_Toc465169864>, para. 432-433, hämtad 2018-04-23.

⁴⁵ ICRC, Treaties, states parties and commentaries, <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=59F6CDFA490736C1C1257F7D004BA0EC#_Toc465169864>, para. 429-430, hämtad 2018-04-23.

Gruppen ska utöver detta också kunna planera och utföra militära operationer och strategier samt ha förmågan att vara samlad som en enda enhet för att t.ex. ingå fredsavtal.⁴⁶

Enligt Melzer är det problematiskt att de icke-statliga aktörerna knappast kan identifieras eller pekats ut med någon större säkerhet. I denna aspekt kan det kraftigt ifrågasättas om ”kriget mot terrorism” når upp till organisationskravet. Melzer menar att ”kriget mot terrorism” är en för svepande benämning och för omfattande för att en motståndare i sig ska kunna pekats ut som en samlad aktör.⁴⁷

Philip Alston lyfter fram liknande svårigheter i sin rapport till FN. Alston menar att kriget förs mot ett transnationellt terroristhot som troligtvis inte kan sägas vara en sammanhängande grupp, då det saknas tillräckligt starka kopplingar sinsemellan aktörerna. Ibland utförs terrordåd av mindre grupper alternativt av helt enskilda individer vilket gör det svårt att hänföra dåden till en och samma aktör. Det är inte tillräckligt att enbart ha inspirerats av exempelvis al-Qaeda för att anses som en part till en konflikt enligt IHL. Alstons slutsats är således att det är problematiskt att kunna identifiera den icke-statliga gruppen i kriget utan vidare förklaring. ”Kriget mot terrorism” kan inte i sig klassificeras som en icke-internationell väpnad konflikt utan vidare bedömning av den enskilda situationen. Denna bedömning är i sin tur avgörande för IHL:s tillämpning.⁴⁸

Under 2015 konstaterade även ICRC att grupper associerade till al-Qaeda eller IS inte kan ses som enhetliga icke-statliga i den mening som avses i IHL vid denna tidpunkt.⁴⁹

⁴⁶ ICRC, Treaties, states parties and commentaries, <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=59F6CDFA490736C1C1257F7D004BA0EC#_Toc465169864>, para. 429-430, hämtad 2018-04-23.

⁴⁷ Melzer, *Targeted killing in international law*, s. 266f.

⁴⁸ Alston, FN-rapport, s. 18.

⁴⁹ ICRC, IHL rapport, s. 18.

4.3 Sammanfattning

Sammanfattningsvis är det inte möjligt att kategoriskt påstå att ”kriget mot terrorism” faller inom ramen för begreppet väpnad konflikt. Det kritiska kriteriet att förhålla sig till är kravet på organisation. Det är därför inte heller möjligt att direkt utgå från att IHL är tillämpligt som regelverk. I förlängningen får detta självklart stor påverkan för tillåtligheten av *targeted killings*. Om olika konsekvenser följer av att IHL är tillämpligt respektive inte tillämpligt på *targeted killings* kommer att utredas nedan.

5 Förutsatt att IHL är tillämpligt – vad gäller då?

Denna del av uppsatsen kommer att utgå ifrån att IHL är tillämpligt på en väpnad konflikt där *targeted killings* används. Avsikten är att utreda vilka ytterligare krav som ställs för att metoden ska vara tillåten. *Targeted killings* kommer därför i det följande att prövas mot ett antal grundläggande principer.

5.1 Principen om militär nödvändighet

Militär nödvändighet är en av de mest grundläggande principerna inom IHL. Enligt principen måste allt våld som används vara *nödvändigt* i relation till den militära nyttan och det militära syftet. Det aktuella våldet får inte heller vara uttryckligen förbjudet enligt IHL:s regler. Det enda militära syftet som är legitimt inom en väpnad konflikt är att försvaga den andra partens militära styrka och kapacitet. Principen innebär också att huvudsyftet ska vara att *besegra* motparten, inte att *döda* denne. Det är dock inte förbjudet att döda motparten om det skulle bli nödvändigt.⁵⁰ Som stridande part ska man däremot alltid sträva mot att besegra motparten med så lite tid, resurser och skada som möjligt.⁵¹

För att det ska anses militärt nödvändigt att utföra *targeted killings* måste metoden anses medföra en effektiv, reell och konkret militär fördel som inte kan uppnås med något annat alternativ. Om det är möjligt att t.ex. arrestera eller tillfångata individen istället ska detta göras. En annan avgörande faktor är tidpunkten. Det krävs att *targeted killings* är nödvändigt i just den stunden som det utförs, varken före eller efter. Innan *targeted killings* utförs

⁵⁰ Melzer, *Targeted killing in international law*, s. 282-286.

⁵¹ Melzer, *Targeted killing in international law*, s. 297.

krävs det alltså att situationen och möjliga handlingsalternativ noga utvärderas. I annat fall riskerar agerandet att strida mot IHL i denna del.⁵²

5.2 Distinktionsprincipen

Distinktionsprincipen är en mycket viktig princip som ska beaktas vid krigföring.⁵³ Den slås fast i art. 48 TP I men principen är tillämplig i såväl internationella som icke-internationella konflikter.⁵⁴ Principens kärna bygger på att parterna i en konflikt vid *alla* tillfällen måste skilja civila från kombattanter. Enligt distinktionsprincipen ska civila skyddas och får inte utgöra direkta mål för en attack. Det är dock tillåtet att attackera civila för den tid som de direkt deltar i stridigheterna.⁵⁵ Kombattanter utgör däremot legitima militära mål och får alltid utsättas för attacker, såsom *targeted killings*.⁵⁶

Samtliga medlemmar i en parts väpnade styrkor, med undantag för medicinsk och religiös personal, är att betrakta som kombattanter vilket följer av internationell sedvanerätt.⁵⁷ Kombattanter åtnjuter s.k. kombattantprivilegium och kan inte straffas för sitt deltagande i en konflikt om de har följt krigets lagar. En kombattant har också rätt till krigsfångestatus vid ett tillfångatagande. För att upprätthålla distinktionsprincipen ska kombattanter utmärka sig från civilbefolkningen samt bära vapen öppet.⁵⁸

I icke-internationella väpnade konflikter förekommer dock *inte* kombattantstatus men distinktionsprincipen gäller alltså.⁵⁹ I detta

⁵² Melzer, *Targeted killing in international law*, s. 397ff.

⁵³ Solis, *The law of armed conflict: international humanitarian law in war*, s. 269.

⁵⁴ Crawford, 'The principle of distinction and remote warfare', s. 56.

⁵⁵ Maxwell, 'Rebutting the civilian presumption: playing whack-a-mole without a mallet?', s. 39.

⁵⁶ Alston, FN-rapport, s. 19.

⁵⁷ ICRC, Customary IHL Database - rule 3, <https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_cha_chapter1_rule3>, hämtad 2018-05-04.

⁵⁸ Engdahl, 'Internationell humanitär rätt', s. 223f.

⁵⁹ ICRC, Customary IHL Database - rule 3, <https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_cha_chapter1_rule3>, hämtad 2018-05-02.

sammanhang kan termen *stridande* användas i generell mening för en person som *inte* är skyddad mot direkta attacker.⁶⁰

5.2.1 Är terrorister stridande eller civila i distinktionsprincipens mening?

Vad gäller medlemmar av en statsarmé är saken relativt tydlig; de kan ses som stridande när det gäller distinktionsprincipen. Det är dock inte riktigt lika klart när det kommer till de icke-statliga grupperna.⁶¹ Enligt ICRC är statspraxis inte är entydig när det gäller klassifikationen av medlemmar av icke-statliga väpnade grupper, i detta fall terrorister.⁶² Melzer håller dock inte helt med utan anser att statspraxis snarare visar på att sådana medlemmar jämföras med en statsarmé.⁶³

Maxwell, officer och rättslig rådgivare i den amerikanska armén, är kritisk till den oklarhet som råder angående klassifikation och begreppet civila. Om terrorister är att betrakta som civila i en icke-internationell konflikt måste statliga soldater utgå från att alla är skyddade. Attacker får således endast ske när och under den tid som en person direkt deltar. Detta medför att en terrorist ena sekunden utgör ett militärt mål och andra sekunden är skyddad som civil.⁶⁴ Ett sådant synsätt leder till att distinktionsprincipen riskerar att undergrävas.⁶⁵

Det ska även påpekas att termen illegal kombattant har vuxit fram. Dessa kan, liksom vanliga kombattanter, utsättas för dödligt våld men har dock inte rätt till immunitet om de tillfångatas. Terrorister kan ses som illegala

⁶⁰ ICRC, Customary IHL Database – rule 3, <https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_cha_chapter1_rule3>, hämtad 2018-05-02; Engdahl, 'Internationell humanitär rätt', s. 220.

⁶¹ ICRC, Customary IHL Database – rule 3, <https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_cha_chapter1_rule3>, hämtad 2018-05-02.

⁶² ICRC, Customary IHL Database – rule 5, <https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_cha_chapter1_rule5>, hämtad 2018-05-05.

⁶³ Melzer, *Targeted killing in international law*, s. 317.

⁶⁴ Maxwell, 'Rebutting the civilian presumption: playing whack-a-mole without a mallet?', s. 40-46.

⁶⁵ Maxwell, 'Rebutting the civilian presumption: playing whack-a-mole without a mallet?', s. 49.

kombattanter eftersom de inte urskiljer sig från civila och inte heller följer IHL. Termen existerar dock inte officiellt enligt folkrättsliga regler.⁶⁶

I ett försök att klargöra hur medlemmar i olika terroristgrupper ska klassificeras i icke-internationella konflikter har ICRC tagit fram en vägledning om vem som räknas som civil samt hur de tolkar direkt deltagande,⁶⁷ se följande avsnitt.

5.2.2 Medlem i en organiserad väpnad grupp

I ICRC:s vägledning anförs att det inte är lämpligt att se medlemmar i icke-statliga väpnade grupper som civila som kontinuerligt deltar i konflikten. Ett sådant synsätt medför att de icke-statliga väpnade grupperna fortfarande tillhör civilbefolkningen samt att distinktionsprincipens åtskillnad av personer undermineras.⁶⁸ Istället utpekas en ny, självständig personkategori: medlem i en organiserad väpnad grupp.⁶⁹

Termen organiserad väpnad grupp ska skiljas från den icke-statliga aktören i helhet, den tar enbart sikte på den väpnade militära delen av aktören som faktiskt är involverad i stridigheterna. Denna åtskillnad är nödvändig för att kunna skydda civilbefolkningen.⁷⁰

För att en individ ska kunna utsättas för *targeted killings* måste alltså denne vara medlem i en väpnad grupp. Terroristgrupper rekryterar i hög grad från civilbefolkningen och medlemskapet måste därför avgöras i enlighet med den faktiska funktion som en individ innehar.⁷¹ ICRC menar att en persons *continuous combat function*, kontinuerliga stridsfunktion, ska vara det som

⁶⁶ Maxwell, 'Rebutting the civilian presumption: playing whack-a-mole without a mallet?', s. 46f.

⁶⁷ Melzer, Legal adviser, ICRC, 'Interpretive Guidance on the notion of direct participation in hostilities under international humanitarian law', [härefter: ICRC, Vägledning], s. 4ff.

⁶⁸ ICRC, Vägledning, s. 28.

⁶⁹ ICRC, Vägledning, s. 28; Maxwell, 'Rebutting the civilian presumption: playing whack-a-mole without a mallet?', s. 50.

⁷⁰ ICRC, Vägledning, s. 32.

⁷¹ Maxwell, 'Rebutting the civilian presumption: playing whack-a-mole without a mallet?', s. 50.

avgör. Individen måste således på en mer permanent basis delta i stridigheterna, till skillnad från civila som enbart deltar sporadiskt.⁷² Alla personer som inte innehar en kontinuerlig stridsfunktion ska betraktas som civila och måste därmed skyddas. I det fall statusen är oklar ska personen presumeras vara civil.⁷³

För att nå upp till kontinuerlig stridsfunktion måste individen de facto delta i stridigheter. Det är inte tillräckligt att enbart stödja eller främja gruppen i konflikten genom exempelvis finansiering, rekrytering eller införskaffande av vapen. Så länge personens funktion är begränsad till enbart indirekt deltagande, ska denne skyddas.⁷⁴

Den kontinuerliga stridsfunktionen kan identifieras antingen med hjälp av yttre kännetecken, såsom uniformer eller vissa vapen, men också genom konkludent handlande. Har individen upprepade gånger deltagit i stridigheterna kan denne ses som medlem och utgör därmed också ett legitimt mål enligt distinktionsprincipen.⁷⁵ Eftersom medlemmarna innehar samma funktion som en soldat, vars syfte är att strida, kan de utsättas för *targeted killings* på precis samma sätt som medlemmar i en statsarmé.⁷⁶

Maxwell diskuterar den nya personkategorin och sammanfattar ICRC:s vägledning på följande sätt. För det första ska personen vara medlem i en organiserad väpnad grupp pga. sin kontinuerliga stridsfunktion. För det andra måste gruppen som sådan delta i fientligheterna. I sådana fall kan den icke-statliga aktören attackeras oberoende av nuvarande eller framtida handlande. Som sista krav lyfts dock fram att individen, självständigt från gruppen, måste delta i stridigheterna. Det är mot detta sista krav som Maxwell riktar kritik. Han menar att kravet får till följd att en reell skillnad

⁷² ICRC, Vägledning, s. 32f.

⁷³ ICRC, Vägledning, s. 34ff.

⁷⁴ ICRC, Vägledning, 34f.

⁷⁵ ICRC, Vägledning, s. 35.

⁷⁶ Maxwell, 'Rebutting the civilian presumption: playing whack-a-mole without a mallet?', s. 50.

mellan att vara medlem i en organiserad väpnad grupp och att vara en civil som direkt deltar försvinner.⁷⁷

Kritik mot ICRC:s begrepp har också riktats med anledning av att statliga deltagare respektive medlemmar i en icke-statlig grupp behandlas olika. Samtliga medlemmar som tillhör en statlig armé utgör legitima mål och kan således alltid utsättas för *targeted killings*, oavsett direkt eller indirekt deltagande. Detsamma gäller inte för samtliga medlemmar i en icke-statlig grupp. I dessa fall måste individen uppvisa kontinuerlig stridsfunktion för att vara ett legitimt mål. Medlemmar som främjar och stödjer gruppen på mer indirekta sätt är fortfarande skyddade som civila, såvida de inte direkt deltar i fientligheterna, vilket ger den icke-statliga gruppen en stor fördel.⁷⁸

5.3 Proportionalitetsprincipen

Proportionalitetsprincipen inom IHL syftar till att minimera risken för att civila skadas och/eller dödas och kodifieras i art. 51(5)(b) TP I. Principen är tillämplig i både internationella och icke-internationella väpnade konflikter.⁷⁹ Här handlar det om en avvägning mellan militära vinster och civila förluster, det är alltså inget absolut förbud. Proportionalitet ska beaktas dels när ett objekt väljs ut vid *targeted killings*, dels när och hur själva attacken genomförs. Attacken får inte medföra onödiga civila förluster utan sådana förluster måste falla inom *collateral damage*, dvs. enbart utgöra indirekta förluster. Här finns en tydlig koppling till distinktionsprincipen; civila får inte vara direkta mål för en attack utan enbart skadas indirekt vid dess utförande.⁸⁰

⁷⁷ Maxwell, 'Rebutting the civilian presumption: playing whack-a-mole without a mallet?', s. 51.

⁷⁸ Maxwell, 'Rebutting the civilian presumption: playing whack-a-mole without a mallet?', s. 83f.

⁷⁹ ICRC, Customary IHL Database – rule 14, <https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule14>, hämtad 2018-05-21.

⁸⁰ Solis, *The law of armed conflict: international humanitarian law in wars*. 292ff.

Om en *targeted killing* medför större oavsiktliga civila förluster jämfört med den militära nytta som kan förväntas av att personen dör är attacken förbjuden enligt proportionalitetsprincipen. Denna avvägning ska göras utifrån det militära värdet som den utvalde individen har. Detta värde är relativt och således kan olika grad av civila förluster accepteras. I det fall inga indirekta skador väntas följa överhuvudtaget ska enbart den militära nödvändigheten beaktas, och inte proportionalitetsprincipen.⁸¹

⁸¹ Melzer, *Targeted killing in international law*, s. 403f.

6 Förutsatt att IHL inte är tillämpligt – vad gäller då?

Om *targeted killings* vidtas i en situation som *inte* är en väpnad konflikt är IHL inte tillämpligt. I sådana fall regleras metoden istället av mänskliga rättigheter. Enligt dessa regler får stater enbart använda sig av dödligt våld om det är *proportionerligt* samt *nödvändigt*. Proportionalitetskravet tar sikte på att det dödliga våldet krävs för att rädda någon annans liv. Kravet på att det ska vara nödvändigt innebär att det inte finns några andra möjliga metoder än just dödligt våld. Det sistnämnda kravet innebär därmed att våldsgraden alltid måste minimeras, oavsett vad som är proportionerligt.⁸²

Då *targeted killings* innebär förutbestämt, medvetet och avsiktligt dödande är det inte rättsenligt med mänskliga rättigheter. Det är inte tillåtet att ha dödande som enda och avgörande syfte, såsom det kan vara enligt IHL. Dödligt våld som sådant *kan* vara tillåtet enligt mänskliga rättigheter men alltså inte *targeted killings*.⁸³

⁸² Alston, FN-rapport, s. 11.

⁸³ Alston, FN-rapport, s. 11; United Nations General Assembly, 'Promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism', s. 17.

7 Analys

Targeted killings ställer många centrala frågor på sin spets och det förefaller inte finnas någon enhetlig uppfattning om hur metoden rättsligt bör eller ska hanteras. I detta kapitel kommer jag diskutera och analysera förhållandet mellan *targeted killings* och den internationella humanitära rätten ur ett kritiskt perspektiv. I viss mån kommer jag även lyfta fram de militära fördelarna med *targeted killings* samt staters intresse av metoden kontra civilbefolkningens behov av skydd och rättssäkerhet. Därutöver kommer även skapandet av IHL, den historiska aspekten och dagens utveckling att lyftas fram och problematiseras.

Det främsta problemet med användandet av *targeted killings* såsom det presenterats anser jag är osäkerheten rörande om IHL överhuvudtaget är det tillämpliga regelverket. Den centrala frågan är således att utreda om en väpnad konflikt faktiskt föreligger. Gällande detta är jag benägen att hålla med både ICRC och Alston om att ”kriget mot terrorism” inte kan utgöra en enda, samlad väpnad konflikt. Istället bör varje våldsamt situation utredas och bedömas på egen hand. Att utgå från att *hela* ”kriget mot terrorism” är en väpnad konflikt innebär att samtliga deltagare relateras till en och samma aktör, trots avsaknaden av säkra kopplingar däremellan. Detta är inte i linje med hur IHL fungerar och hur en väpnad konflikt ska avgöras.

Kravet på organisation är en fundamental del av begreppet väpnad konflikt och det finns anledning att diskutera detta mer djupgående. Kriteriet ställer relativt långtgående krav på den icke-statliga aktören, den ska i princip likna en statlig armé. Även om det är möjligt att peka ut exempelvis al-Qaeda och IS som huvudorganisationer är det avsevärt svårare att knyta varje mindre grupp till någon av dessa. Är det en terroristgrupp som agerar eller enbart några enskilda individer som ser sig själva som anhängare? Det är svårt att fastställa konkreta kopplingar till någon huvudorganisation vilket gör att den icke-statliga aktören blir mycket diffus och svår att precis definiera. Kan

inte gruppen klart pekats ut är det inte heller möjligt att bedöma exempelvis befälsstruktur, territoriell kontroll eller disciplinärt system, vilket också krävs enligt organisationskriteriet.

Organisationskriteriet kräver därutöver att aktören ska ha förmåga att kunna tillämpa IHL. På denna front finns inget principiellt hinder mot att terroristgrupper tillämpar och följer IHL. Däremot bygger terrorism i stor utsträckning på att rikta våld direkt mot civilbefolkningen vilket inte är tillåtet enligt distinktionsprincipen. Likaså försöker terroristgrupper ofta smälta in och ”gömma” sig bland civilbefolkningen. Hur detta påverkar *förmågan* att följa IHL är inget jag fått svar på genom denna uppsats men jag anser trots det att problematiken är viktig att lyfta fram. En statlig aktör måste följa IHL på egen hand, oberoende av den icke-statliga aktörens agerande. Icke-statliga grupper deltar således inte i en konflikt på samma sätt och villkor som statliga aktörer.

Oavsett om man anser att en väpnad konflikt föreligger eller inte finns det tydliga risker med en bristfällig utredning. Genom att anta att IHL är tillämpligt, utan att faktiskt veta, finns det risk för att *targeted killings* används på ett rättsstridigt sätt. De begrepp, kriterier och principer som regleras enligt IHL har tagit lång tid att utveckla, precis som övrig folkrätt och bygger på konsensus mellan stater och internationella aktörer. Genom att *anta* att en väpnad konflikt föreligger utan att noggrant utreda konfliktens status anser jag medför en risk för att IHL som regelverk undergrävs. De kriterier som ställs upp för en väpnad konflikt har skapats av en anledning och kan inte lättvindligt bortses ifrån.

Som ovan utretts är *targeted killings* inte acceptabelt under mänskliga rättigheter eftersom en sådant syfte inte är godtagbart. Därmed är stater beroende av att IHL är tillämpligt för att kunna rättfärdiga metoden. Således finns det också en risk för att stater systematiskt bryter mot internationell lag i de fall det faktiskt inte föreligger en väpnad konflikt.

Ur ett statligt och militärt perspektiv är det naturligtvis önskvärt att en väpnad konflikt föreligger eftersom dödligt våld och *targeted killings* då inte är förbjudet per se. Genom att använda sig av *targeted killings*, särskilt genom drönare, kan stater effektivisera terrorismbekämpningen då det möjliggör att krig förs från hemmaplan utan risk för de egna soldaternas liv. Samtidigt kan metoden också ge drönarpiloten mer tid att tänka innan en missil ska avfyras eftersom denne inte befinner sig mitt i stridens hetta. Att betänketiden ökar kan vara positivt även för civilbefolkningen då det kan minska risken att fel person dödas. Dock innebär användandet av drönare att civilbefolkningen under längre tid tvingas leva under hotet av beväpnade drönare.

Även om IHL är tillämpligt på en specifik konflikt måste *targeted killings* fortfarande förhålla sig till principerna som styr våldsanvändningen. Militär nödvändighet kräver att det våld som används alltid måste vara nödvändigt. Principen innebär inget direkt förbud mot användandet av dödligt våld men ställer samtidigt ett krav på att det ska användas som sista utväg. Icke-dödligt våld är således alltid att föredra. *Targeted killings* som metod avser direkt och primärt att döda, varför det kan ifrågasättas om det verkligen är förenligt med syftet bakom militär nödvändighet. Såsom jag uppfattar det medför *targeted killings* att andra tillvägagångssätt, såsom tillfångatagande, utesluts. På liknande sätt begränsas även valmöjligheterna för den utvalde individen. Denne individ har ingen direkt möjlighet att exempelvis ge upp eller överlämna sig vid *targeted killings* jämfört med mer traditionell krigföring. Personen har inte heller samma chans att försvara sig mot eller förutse en attack som utförs av drönare. På grund av ovan är det därför tveksamt om *targeted killings* är förenligt med principens ändamål.

En ytterligare svårighet har att göra med hur terrorister ska klassificeras enligt distinktionsprincipen. Såsom utredningen visar finns det viss brist på entydighet vad gäller dessa personers status. Jag anser att distinktionsprincipen förlorar kraft och genomslag om terrorister ska betraktas som civila. Detta leder till att tillfället för attacker och *targeted*

killings blir extremt begränsat. Detta ger en osäkerhet för den statliga aktören i konflikten och bidrar till en ojämlik situation då parterna i konflikten inte strider på lika villkor under IHL.

ICRC har tagit fram ett nytt begrepp, kontinuerlig stridsfunktion, för att just kunna klargöra vad som krävs för att upprätthålla distinktionsprincipen. Frågan är om denna personkategori kan sägas innebära en lämplig lösning på problemet? Kravet på att medlemmar direkt måste delta menar jag öppnar upp för att systemet utnyttjas. Personer kan följaktligen behålla sitt civila skydd genom att inneha en funktion i gruppen som inte inbegriper några direkta stridshandlingar. Dessa personer kan dock fortfarande bidra enormt till konflikten och krigföringen bakom kulisserna men undgår att utgöra legitima mål. Detsamma gäller dock inte för den statliga aktören och konflikten blir än en gång asymmetrisk mellan de stridande parterna.

Ur ett rättssäkerhetsperspektiv är samtliga oklarheter otillfredsställande då rättsläget inte är tydligt. Detta ger låg förutsebarhet för stater, organisationer och individer, vilket aldrig är önskvärt rörande juridiska problem. Begreppet kontinuerlig stridsfunktion utgör ett nödvändigt steg på vägen men en del frågetecken kvarstår. Med beaktande av hur internationell sedvanerätt skapas är det svårt att fastställa när och om begreppet får sådan status. Detta är en svårighet som återspeglas genom hela uppsatsen – väpnade konflikter, krigföringsmetoder och gruppkonstellationer utvecklas kontinuerligt och relativt fort, men att fastställa statspraxis och *opinio juris* kräver däremot ett längre tidsförlopp. Likaså utgör *targeted killings* en ny företeelse baserat på en teknisk utveckling, där den internationella humanitära rätten ännu inte hunnit utveckla ett fungerande regelverk.

8 Slutsats

För att återgå till min frågeställning – *är användandet av targeted killings i en väpnad konflikt förenligt med den internationella humanitära rätten och i så fall, under vilka förutsättningar?* Förutsatt att en konkret väpnad konflikt verkligen föreligger är det möjligt att *targeted killings* är tillåtet. Det är inte per se förbjudet enligt den internationella humanitära rätten men relevanta principer måste beaktas och följas. Rörande tröskeln för väpnad konflikt och distinktionsprincipen kvarstår dock ett antal svåra bedömningsfrågor som måste klarläggas och frågeställningen kan därmed inte besvaras kategoriskt. Det saknas en klar entydighet rörande legaliteten av *targeted killings* i detta sammanhang. Sammanfattningsvis kan det därför konstateras att den internationella lagstiftningen inte har hunnit anpassa sig efter dagens moderna krigföring.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

ICRC: Customary IHL Database – rule 3, <https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_cha_chapter1_rule3>, hämtad den 4 maj 2018.

ICRC: Customary IHL Database – rule 5, <https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_cha_chapter1_rule5>, hämtad den 5 maj 2018.

ICRC: Customary IHL Database – rule 14, <https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule14>, hämtad den 21 maj 2018.

ICRC: Treaties, states parties and commentaries, <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=59F6CDFA490736C1C1257F7D004BA0EC#_Toc465169864>, hämtad den 23 april 2018.

Nationalencyklopedin: Drönare, <<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/drönare>>, hämtad den 12 april 2018.

Nationalencyklopedin: Kriget mot terrorn, <<https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kriget-mot-terrorn>>, hämtad den 9 april 2018.

Nationalencyklopedin: Terrorism, <<https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/terrorism>>, hämtad den 21 maj 2018.

Litteratur

Alston, Philip: 'Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions: Study on targeted killings', United Nations General Assembly, Human Rights Council, A/HRC/14/24/Add.6, 28 May 2010. [Förkortad: Alston, FN-rapport].

Altman, Andrew: 'Introduction'. I: Finkelstein, Claire – Ohlin, Jens David – Altman, Andrew (red.), *Targeted killings: law and morality in an asymmetrical world*. Uppl. 1. Oxford 2012 s. 1-27.

Boothby, William H.: *The law of targeting*. Uppl. 1. Oxford 2012.

Crawford, Emily: 'The principle of distinction and remote warfare'. I: Ohlin, Jens David (red.), *Research handbook on remote warfare*. Uppl. 1. Cheltenham 2017 s. 50-78.

Engdahl, Ola: 'Internationell humanitär rätt'. I: Linderfalk, Ulf (red.), *Folkrätten i ett nötskal*. Uppl. 2. Lund 2012 s. 215-228.

Henriksen, Anders: *International law*. Uppl. 1. Oxford 2017.

ICRC: 'International humanitarian law and the challenges of contemporary armed conflict', 32IC/15/11, October 2015. [Förkortad: ICRC, IHL rapport].

Kleineman, Jan: 'Rättsdogmatisk metod'. I: Korling, Fredric – Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*. Uppl. 1. Lund 2013 s. 21-45.

Linderfalk, Ulf: 'Internationellt våld'. I: Linderfalk, Ulf (red.), *Folkrätten i ett nötskal*. Uppl. 2. Lund 2012 s. 201-213.

Lubell, Noam: *Extraterritorial use of force against non-state actors*. Uppl. 1. Oxford 2010.

Maxwell, Mark: 'Rebutting the civilian presumption: playing whack-a-mole without a mallet?'. I: Finkelstein, Claire – Ohlin, Jens David – Altman, Andrew (red.), *Targeted killings: law and morality in an asymmetrical world*. Uppl. 1. Oxford 2012 s. 31-59.

Melzer, Nils: *Targeted killing in international law*. Uppl. 1. Oxford 2008.

Melzer, Nils, Legal adviser, ICRC: 'Interpretive guidance on the notion of direct participation in hostilities under international humanitarian law', May 2009. [Förkortad: ICRC, Vägledning].

Solis, Gary D.: *The law of armed conflict: international humanitarian law in war*. Uppl. 2. New York 2016.

United Nations General Assembly: 'Promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism', A/68/389, 18 September 2013.

Rättsfallsförteckning

Internationella domstolen, ICJ

Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States), Merits, Judgment of 27 June 1986.

Internationella krigsförbrytartribunalen för det forna Jugoslavien, ICTY

Prosecutor v. Tadić, Case IT-94-1-AR72, Appeal on Jurisdiction, 2 October 1995.